

Az ember okosabb, mint a gép

Bemutatjuk Kőváry Károly budapesti nyugdíjas matematikatanárt

Egy jeles magyartanárrá és szakfelügyelővé lett tanítványától hallottam róla először: „A leggyengébb tanuló is szerette az osztályban a matematikát. Kitűnő tanár. Kiváló ember.”

Most itt ülök vele szemben a Fazekas Mihály Gimnázium egyik kopár, dísztelen szobájában.

– Hogy kezdődött? Hol találkoztál a matematikával?

– Édesapám tanító volt Tolna megyében. Először Kajdacson szolgált, a Perczel-birtokon, aztán Zomba közelébe került egy pusztára. Tudod, hogy van az egy tanítógyerekekkel? Édesapámmal sokat sétálgattam, és sok mindenről előbb hallottam, mint a velem egykorú gyerekek. Előbb kerültem az elemibe, és a négy osztály után még egy évet rádolgoztam. Nagyszüleim anyai ágon Újpesten éltek, és ezért a gimnáziumot ott kezdtem. A harmadik osztályban visszakerültem Tolnába, Bonyhádra. A gimnázium felső négy osztályát viszont Szegeden végeztem: A tanítógyerekek internátusában laktam, és a piarista gimnáziumba jártam. Számold össze, hány iskola és hány tanár volt ez? Legalább négy-öt. És ami a legkülönösebb: végig nagyon jó matematikatanárokat kaptam. Jól emlékezem a nevükre: a Könyves Kálmán Gimnáziumban Hebelt tanár úrra, a bonyhádi Kovács Jenőre, a szegedi Szócs Jánosra és Sörlei Zsigmondra. Kovács Jenőt, aki a feleltetés előtt a szemével mindig jól „megspendírozott” bennünket, emiatt Spendé-nek hívtuk, rám pedig az iskolai használatban a Kavics név ragadt.

Kőváry Károly az érettségi után belép a piarista rendbe. Előbb Vácon novícius, majd a pesti tudományegyetemet látogatja, ahol – többek között – olyan világhírű professzorokat hallgat, mint Fejér Lipót, Kerékjártó Béla, Novobátczy Károly. A gyakorlóévet a Trefort utcai gimnáziumban végzi kitűnő vezetőtanárok – Bernolák Kálmán, Messik Béla, Tarján Imre – keze alatt. 1947-ben szentelik szerzetespappá. Itt közbe kell szúrni egy művelődéstörténeti adatot. A piaristák kifejezetten a tanítás céljára alapított, az ifjúság oktatásával foglalkozó szerzetesrend. Köztudomású pedagógiatörténeti tény az is, hogy a Magyarországon 1642 óta működő rendnek milyen jelentős szerepe volt a természettudományos és a filozófiai gondolkodás meghonosításában, a magyar nyelvű oktatás elterjesztésében. Kőváry Károly a szerzetesi eszmékkel együtt ismerte meg a matematikaoktatás és a pedagógia korszerű gondolatait. Az állam és a katolikus egyház közötti megállapodás után, az ötvenes években a piaristáknak Magyarországon csak két gimnáziumuk maradt: az egyik Kecskemétem, a másik Pesten. Kőváry Károly a megállapodás után, 1952-ben állami tanári státusba kerül, azóta papi tevékenységet nem folytat, de nem is nősült meg.

– Nem lehetett könnyű az életformaváltozás – mondom.

– Először Pesterzsébetre kerültem a Kossuth Lajos, majd a Bagi Ilona Gimnáziumba civil matematikatanárnak. Osztályfőnökséget nemigen kaptam. A tanítványaim, gondolom, érezhették rajtam, hogy ez egy rendkívüli pacák lehet. 1963 óta a Fazekasban tanítok. Itt olyan speciális osztályok is vannak, ahol a diákok heti nyolc órában tanulják a matematikát.

– Mi minden fér ma a tantárgy keretei közé?

– A modern matematikaoktatás nagy témái a halmazelmélet, a valószínűségszámítás, a gráfelmélet. Ezekből valami a normál osztályok tananyagába is természetesen bekerült azóta.

– A matematika tanítható? A matematika iránti érzék fejleszthető?

– Feltétlenül. Vannak különleges adottságú gyerekek. Ezeknél arra kell törekedni, hogy ne rontsuk el a képességüket. De a többi is elérheti a szükséges színvonalat megfelelő szorgalommal. A legfontosabb a logikus gondolkodási mód elsajátítása. Az induktív és deduktív gondolkodásra mindenkinek szüksége van.

A legbutábbnak mondott gyerek is föl tudja sorolni egy futballcsapat játékosait, de nem tudja elmondani a tizenhárom aradi vértanú nevét. Miért? Az ember azt tudja, ami érdekli, amivel együtt él, amit magáévá tesz. Ezt az érdeklődést kell felkelteni a matematika iránt. Hogyan? Erre nincs recept. Valahogy meg kell találni a kapcsolatot, azt, amivel csöbe lehet húzni a gyereket. Az egyiket a játékosság, a másikat a történeti motiváció fogja meg.

A gépek, a számítástechnika, a mikroelektronika megjelenése az iskolában hogyan befolyásolja a matematikatanár munkáját?

– A számítógépre úgy van szükség, mint a zongoristának a zongorára. Én a gép háttérével, az algoritmusok tanításával foglalkozom. A gép önmagában egy ostoba szerkentyű, amelynek minden lépést elő kell írni. Az embernek okosabbnak kell lennie, mint a gépnek. A gép azt tudja csak, amit az ember beletáplál. Ahhoz, hogy a gép jó válaszokat adjon, jó programok kelljenek. A matematikában a lépések nem úgy következnek, ahogy a cserepes fölrakja a cserepeket a háztetőre. A gép önmagában: játékszer. Az, hogy a gyerekek előbb játszanak a gépekkel, mint ismernék működésüket, bizonyos értelemben zavart okoz. Úgy jönnek ide, hogy sok mindenről azt gondolják, már tudják, értik is. A gépekkel való játéknál fontosabbak a matematikai elméleti ismeretek. Olyan ez, mint a patikus és az orvos viszonya. A patikus is tudja, az orvosság mire jó. De a receptet az orvos írja föl. A mérnök nem foglalkozik matematikával, ő bízik a matematikusban. A matematikust a probléma és az igazság kiderítése érdekli. A matematika olyan ismeretekhez juttat, amelyekről sose tudhatom, hogy mikor használhatom fel őket.

Kóváry Károly tanítványai – ahogy tolnaiasan mondja – „tömegivel” kerülnek be a tanulmányi versenyekre, diákolimpiákra. Tanítványai érettségi után többnyire matematikus, mérnök, közgazdász, orvos és pedagógus pályákra mennek. Itt, a Fazekas Mihály Gimnáziumban két volt tanítványa tanít vele együtt matematikát. Tanítványai között vannak kandidátusok, a matematikai tudomány doktorai. Ő maga a Bolyai János Matematikai Társulat alelnöke, a Beke Manó-díj második és első fokozatának birtokosa, a közszolgálatban eltöltött munkájáért a Munka Érdemrend ezüst fokozatát kapta meg.

– Van valamiféle matematikatanári ars poeticád?

– Először: a tanítványaim szeressék a matematikát. Másodszor: művelt, értelmes emberek legyenek. Egy matematikusnak feltétlen hasznára van, ha más irányban is tájékozott. Szakbarbár matematikus nem is igen lehetséges. Harmadszor: őszinték legyenek, merjenek nekem mindent elmondani.

Kőváry Károly három éve jutott önálló lakáshoz, addig albérletben élt. Ma Kispesten lakik egy százhatvannyolc lakásos garzonház egyik egyszobás lakásában. Testvére Bátaszéken él, ő is tanár lett. Kőváry Károly sok zenét hallgat, szeret olvasni, főként történelmet és filozófiát. A kék metróval fél óra alatt a gimnáziumba ér. Január elseje óta nyugdíjas, de szerződéses viszonyban heti tizenhárom órában ma is tanít.

Ősz haját hátrasimítja, aztán két kezével erősen megmarkolja a szék karfáját. Mennyiségeket, számokat, vonatkoztatásokat, törvényszerűségeket látó tiszta tekintettel néz maga elé. Egyéniségében éppúgy van valami zárt, elvont, mint a tudományban, amelyet oktat.

– A matematika az a tudomány – mondja hangjában még ma is némi tolnaias ízzel –, amely elvont fogalmakat alkot, és a fogalmakra külső segítség nélkül, önmagában, logikai analízissel általánosított törvényszerűségeket tud építeni.

Irigylem a matematika – és minden matematikus – magabiztosságát.

Tüskés Tibor

*(forrás: Surányi tanár úr – azóta megszűnt, de archivált – honlapja:
<http://umann.hu/kavics/l-suranyi/interju.html> [szerk.: Gutbrod András])*